

تاریخ دریافت: ۹۰/۰۶/۲۶

تاریخ پذیرش: ۹۰/۰۸/۰۳

امکان‌سنجی به‌کارگیری اصول تعاون‌گرایی در تحلیل‌گفتمان خبری

نوشته

اردشیر زابلی‌زاده *

چکیده

این مقاله نحوه اعمال اصول گرایش در متون خبری و همین‌طور تأثیرات آن را بررسی می‌کند. اصول گرایش که به اصول تعاون معروف‌اند، دارای چهار اصل کیفیت، کمیت، ارتباط و شیوه هستند و رعایت آن‌ها در هر مکالمه‌ای باعث ایجاد ارتباط کامل و مشترک می‌شود.

کلید واژه: خبر، گرایش، اصول تعاون.

مقدمه

تبادل کلامی و زبانی میان انسان‌ها، به‌صورت توالی عبارات و جملات منفک و منفصل نیست. این عبارات زبانی، دست‌کم تا حدودی، تلاش‌هایی تعاونی هستند و هریک از مشارکان گفت‌وگو هدف یا مجموعه‌اهدافی را در این عبارات تشخیص می‌دهند، یا سمت و سویی مورد توافق در گفت‌وگو را به رسمیت می‌شناسند. این هدف و سمت و سوی می‌تواند از ابتدا ثابت باشد (مثلاً طرح اولیه سؤالی برای مباحثه)، و یا اینکه در طول تبادل کلام متحول شود. اما در هر حالت، برخی تحرکات گفت‌وگویی نامناسب با گفت‌وگو تشخیص داده می‌شوند و داخل جریان گفت‌وگو نمی‌شوند. بر اساس این ملاحظات، می‌توان اصلی کلی را فرمول‌بندی کرد که انتظار می‌رود مشارکان گفت‌وگو آن را رعایت کنند. پل گرایس (۱۹۸۸-۱۹۱۳)، فیلسوف بریتانیایی‌زبان از جمله کسانی بود که اصول حاکم بر یک مکالمه زبانی را بررسی کرد. وی با نگاهی کاربردشناختی به مکالمه و شرایط تضمین ارتباط زبانی کامل پرداخت. نقش گفت‌وگویی خود را به‌گونه‌ای بایسته، در جای خود و در راستای هدف یا سوبه گفت‌وگویی که در آن درگیر هستید، ایفا کنید. این اصل به "اصل تعاون" معروف است (Grice, 1989: 26). در این مقاله

اصل تعاون گرایس و کاربرد آن در تحلیل متون خبری بررسی می‌شود. بخش اول مقاله، مسئله پژوهش و فرضیه‌ها؛ بخش دوم، چارچوب نظری مقاله؛ بخش سوم، روش پژوهش؛ بخش چهارم، شامل تحلیل داده‌ها و بخش پنجم، نتیجه‌گیری نهایی است.

۱. مسئله پژوهش و فرضیه‌ها

با توجه به مطالبی که در مقدمه به آن‌ها اشاره شد، این پژوهش اصول گرایس را در گفتمان خبری بررسی خواهد کرد؛ بنابراین، سؤالات اصلی این پژوهش را می‌توان در قالب موارد ذیل مطرح کرد:

- اصول گرایس را تا چه حدی می‌توان به گفتمان خبری و رسانه‌ای تعمیم داد؟

- کدام یک از اصول گرایس در گفتمان خبری نقش عمده ایفا می‌کند؟

با رجوع شمی به گفتمان رسانه‌ای می‌توان مفروض داشت که اصول گرایس در گفتمان خبری و رسانه‌ای نیز ایفای نقش می‌کنند. در واقع، به نظر می‌رسد که هرچند مخاطب رسانه در محیط بلافصل واقع نبوده و به صورت گفت‌وگو وارد مباحثه رسانه نمی‌شود، رسانه در بازتاب اخبار، به اصولی هرچند نانوشته پایبند است که بی‌شباهت با اصول حاکم بر نظریه گرایس نیست. مسئله دوم پژوهش نیاز به تحلیل داده‌ها و گزارش‌های خبری دارد.

۲. چارچوب نظری

پل گرایس، یکی از فیلسوفان زبانی است که علم کاربردشناسی (Pragmatics) نوین را بنیان نهادند. کاربردشناسی یکی از زیرشاخه‌های زبان‌شناسی است که به مطالعه رابطه میان صورت‌های زبان‌شناختی و کسانی که از این صورت‌ها استفاده می‌کنند، می‌پردازد. کارهای گرایس تأثیری عمیق و دیرپا بر فلسفه زبان و علوم شناختی برجا گذاشت. تحقیقات وی را می‌توان در سه دسته کلی "بررسی ماهیت ارتباط"، "بررسی تمایز و رابطه میان معنای گوینده (Speaker Meaning) و معنای زبان‌شناختی" (Linguistic meaning) و همچنین "بررسی پدیده معنای ضمنی در مکالمه" دسته‌بندی کرد (MIT Encyclopedia of the Cognitive Sciences). وی همچنین به معرفی "اصل تعاون همیاری" (Cooperative Principle) پرداخت که بر اساس آن گفتار معمول میان افراد شکل می‌گیرد (Yule, 2000). پیش از گرایس زبان‌شناسانی چون آستین (Austin, 1962) و سرل (Searle, 1969) به بررسی رابطه میان کارگفت‌های (speech act) مستقیم و غیرمستقیم و همچنین مفهوم آنچه می‌توان با کلمات "انجام داد"، پرداختند. در این میان، همچنین گرایش فزاینده‌ای به بررسی معنای پاره‌گفتار (Utterance)، نسبت به معنای جمله (Sentence) وجود داشت. در رویکرد کاربردشناسی زبان دیگر رابطه یک‌به‌یکی بین صورت زبانی و معنای پاره‌گفتار وجود ندارد. گرایس نیز از فیلسوفان زبانی بود که این رویکرد زبان‌شناختی را دنبال می‌کرد. او نیز به تمایز میان "گفته" و "معنا" اعتقاد داشت و به بررسی اینکه چگونه گوینده به

تولید معناهای ضمنی آگاه است و چگونه درک این معنای ضمنی میان گوینده و شنونده به صورت پیش فرض انگاشته می شود، می پرداخت. هدف او کشف سازوکار این فرایند بود (Davies, 2000). بر این مبنا وی به توضیح اصولی (Maxim) می پردازد که ارتباط کامل زبانی را به وجود می آورد.

گرایس چهار مقوله را ذیل اصول تعاون از یکدیگر متمایز می کند: کمیت (Quantity)، کیفیت (Quality)، ارتباط (Relation) و شیوه (Manner).

مقوله کمیت که درباره کمیت اطلاعات مورد نظر جهت ارائه است، حاوی زیراصل های زیر می باشد:

- در مشارکت خود تا حدی که مورد نیاز است (مطابق اهداف فعلی تبادل گفت و گو) اطلاعات بدهید.
- در مشارکت خود بیش از حد نیاز اطلاعات ارائه ندهید.

ذیل مقوله "کیفیت"، این فرا اصل قرار می گیرد که "در مشارکت خود صادق باشید" که در آن زیراصل ذیل مطرح می شود:

- آنچه را که فکر می کنید، کذب است، نگویند.
- آنچه را شاهد کافی برایش ندارید، نگویند.

ذیل مقوله "ارتباط"، نیز یک زیراصل قرار می گیرد: "مرتبط سخن بگویند". در نهایت، زیر مقوله "شیوه" فرااصل "واضح سخن بگویند"، قرار می گیرد که به شیوه ادای مطلب مرتبط می شود. اصول زیر متعلق به مقوله "شیوه" هستند:

- گنگ سخن نگویند؛

- از ابهام بپرهیزید؛

- مختصر سخن بگویند (از اطناغ غیر ضروری بپرهیزید)؛

- با نظم و ترتیب سخن بگویند.

گفته می شود سخنوران به این اصول تعاونی آگاه هستند، و گاه عباراتی را به زبان می آورند که نشان دهنده آگاهی آن ها از این اصول گفت و گویی است؛ برای مثال، برای همه ما پیش آمده است که در گفت و گو با فردی بگوئیم: «ببخشید که سرتان را درد می آورم...». این عبارت بدان معناست که گوینده به اصل کمیت آگاه است، و فکر می کند که آن را نقض کرده است. یا هنگامی که گوینده در وسط کلام خود به مطلب دیگری اشاره می کند، و می گوید «داخل پراتز بگویم...»، نشانگر این است که خود را به رعایت اصل ارتباط ملزم می داند، و نسبت به نقض آن آگاهی دارد. عباراتی نظیر «تا آنجایی که من می دانم...» خودآگاهی نسبت به اصل کیفیت و لزوم ارائه اطلاعات صادق (برخلاف کاذب) را نشان می دهند. در نهایت، هنگامی که گوینده ای در صحبت های خود می پرسد که «پیام من مفهوم است؟»، در واقع، شفافیت مجرای ارتباطی را کنترل می کند، و نسبت به اصل "شیوه" آگاهی نشان می دهد.

معنای ضمنی یا تلویح هنگامی پدیدار می‌شود که تخطی از اصول تعاونی به صورت عمدی صورت می‌گیرد؛ برای مثال، در گفت‌وگوی (۱)، گوینده (ب) از اصل ارتباط تخطی کرده و پاسخی که ارائه داده است، ارتباطی به پرسشگر (الف) ندارد.

(۱) الف) علی جان لطفاً در را باز کن.

ب) مادر، با تلفن صحبت می‌کنم.

در گفت‌وگوی (۱)، پاسخی که گوینده (ب) می‌دهد، ارتباطی با درخواست گوینده (الف) ندارد و اصل "ارتباط" از اصول تعاون گرایس تخطی شده است. اما از آنجایی که طرفین گفت‌وگو یکدیگر را ملزم به رعایت این اصول می‌دانند، تخطی از اصول تعاون را معنامند تعبیر کرده و معنایی تلویحی از آن استنباط می‌کنند. بنابراین، در گفت‌وگوی (۱)، مادر علی با توسل به دانش محیطی و فیزیکی درمی‌یابد که صحبت کردن با تلفن به منزله ناتوانی در حرکت است که مانع از برآورده شدن درخواست وی توسط علی می‌شود.

نمونه‌هایی که از تخطی اصول گرایس ذکر شد، متعلق به حوزه گفت‌وگو هستند که معمولاً دست‌کم دو مشارک داشته و به صورت تبادل پیام انجام می‌گیرند. گفتمان خبری، گفتمانی مونولوگی است که جریان اطلاعات در آن یک‌طرفه است و مخاطب نقش شنونده را دارد. این پژوهش در نظر دارد به امکان گسترش نظریه گرایس به گفتمان مونولوگ خبری بپردازد: آیا اصول گرایس در گفتمان خبری که حالت مونولوگ دارد نیز صادق است؟

۳. روش پژوهش

داده‌های این پژوهش را متون خبری سایت‌های پرس‌تی‌وی، بی‌بی‌سی فارسی و آفتاب تشکیل می‌دهند. در انتخاب متون خبری، به جنبه فراگیری و اهمیت آن توجه خواهد شد. بدان معنا که هر یک از اصول چهارگانه گرایس در یک متن خبری بررسی می‌شود و معنای ضمنی القایی استخراج خواهد شد. از آنجاکه هدف پژوهش، امکان‌سنجی کاربرد اصول گرایس در بررسی گفتمان خبری است، روش توصیفی و تحلیلی در پیش گرفته خواهد شد. ضمن اینکه یادآوری این نکته ضروری به نظر می‌رسد که پژوهش حاضر قصد مقایسه شبکه‌ها یا پایگاه‌های خبری را ندارد و آنچه موضوع این پژوهش است، چگونگی به کارگیری اصول چهارگانه گرایس در متون خبری است. مقایسه‌های موردی انجام شده نیز در راستای همین هدف است.

۴. تحلیل داده‌ها

در این بخش برخی از متون خبری بررسی خواهد شد و اصول تعاون گرایس را در تحلیل متون خواهیم آزمود.

۱.۴. اصل کیفیت گرایش

متن خبری (۱) به موضوع "ترور یک دیپلمات سعودی در پاکستان" اختصاص دارد که نحوه پرداخت به آن، از دو شبکه خبری بی‌بی‌سی فارسی و پرس.تی.وی برگرفته و تحلیل شده است.

خبر (۱)

کشته شدن یک شهروند سعودی در کراچی (بی‌بی‌سی فارسی) [۴]

دوشنبه ۱۶ مه ۲۰۱۱-۲۶ اردیبهشت ۱۳۹۰

ترور حسن القحطانی یکی از کارمندان کنسولگری عربستان سعودی در یک منطقه مرفه کراچی روی داد که معمولاً بسیار امن است.

در تیراندازی افراد ناشناس به سوی یک دستگاه اتومبیل متعلق به کنسولگری عربستان سعودی در شهر کراچی پاکستان، یک شهروند سعودی کشته شده است.

یک دیپلمات سعودی به خبرگزاری فرانسه گفته است که این حمله در یک کیلومتری ساختمان کنسولگری روی داد.

دو روز پیش هم افراد ناشناس به سوی ساختمان کنسولگری سعودی در کراچی نارنجک دستی پرتاب کردند که به کسی آسیب نرساند.

تاکنون هیچ گروهی مسئولیت این حمله را بر عهده نگرفته است، اما شبکه القاعده یکی از مخالفان سرسخت عربستان سعودی است.

این گروه قول داده است که انتقام خون اسامه بن لادن را که اول ماه جاری در حمله کماندوهای آمریکایی در پاکستان کشته شد، بگیرد.

عربستان سعودی سال‌ها پیش اسامه بن لادن را از تابعیت این کشور محروم کرد.

اقبال محمود، معاون بازرسی کل پلیس پاکستان، به خبرنگاران گفت که دست کم شش گلوله به اتومبیل حسن القحطانی شلیک شده است.

اقبال محمود همچنین گفت چهار مرد سوار بر دو موتورسیکلت اول اتومبیل حسن القحطانی را متوقف کرده و سپس به سمت او شلیک کردند.

عبدالعزیز الغدیر، سفیر عربستان سعودی در پاکستان، این حمله را محکوم کرد و گفت «کسی را که دست به چنین حملاتی می‌زند، نمی‌توان مسلمان خواند».

در سال‌های اخیر شهر کراچی شاهد افزایش اقدامات خشونت‌باری بوده است.

طالبان دست به چندین حمله در این شهر زده است و قتل‌های سیاسی و فرقه‌ای هم در این شهر رواج دارد.

گارد امنیتی پاکستان پس از حمله نارنجکی ۱۱ می ۲۰۱۱ به کنسولگری عربستان سعودی در شهر کراچی، در اطراف ساختمان مستقر شدند.

یک دیپلمات سعودی در حمله تروریستی افراد مسلح ناشناس، نزدیک کنسولگری عربستان در شهر کراچی پاکستان کشته شد.

خبرگزاری فرانسه روز دوشنبه (۲۶ اردیبهشت، ۱۷ می) گزارش داد، مهاجمان مسلح موتورسوار، با تیراندازی به خودروی حامل یک دیپلمات سعودی، وی را ترور کردند.

این دیپلمات در حالی هدف حمله موتورسواران مسلح قرار گرفت که سوار بر خودروی دارای پلاک دیپلماتیک در یک تقاطع در نزدیکی کنسولگری عربستان سعودی در حال حرکت بود. فیاض لقاری، رئیس پلیس شهر کراچی، درباره این حمله تروریستی گفت: این کارمند کنسولگری به علت اصابت چندین گلوله دردم جان باخت. وی در ادامه از فرار مهاجمان موتورسوار بعد از ترور دیپلمات سعودی خبر داد. این دومین بار در چند روز اخیر است که اهداف عربستان سعودی در کراچی، بزرگ‌ترین شهر پاکستان، هدف حمله قرار می‌گیرد. مهاجمان همچنین روز چهارشنبه (۲۱ اردیبهشت، ۱۱ می) دفتر کنسولگری عربستان سعودی در کراچی را هدف حمله نارنجکی قرار دادند که تلفات یا خساراتی در پی نداشت.

عبدالعزیز الغدیر، سفیر عربستان سعودی در پاکستان، ضمن تأیید ترور یکی از کارکنان کنسولگری عربستان در کراچی، این حمله را محکوم کرد و گفت: نمی‌توان عامل این گونه حملات را مسلمان نامید. وی از ذکر جزئیات و سمت یا رتبه دیپلمات ترور شده خودداری کرد. این در حالی است که به گفته یکی از مقامات وزارت کشور پاکستان، مقتول یکی از افسران دون‌پایه بوده است. مقامات پاکستانی این حمله را واکنشی احتمالی به کشته شدن اسامه بن‌لادن، سرکرده شبکه القاعده در عملیات نظامی آمریکا در این کشور می‌دانند. باراک اوباما، رئیس‌جمهور آمریکا، دوشنبه (۱۲ اردیبهشت، ۲ می) خبر کشته شدن بن‌لادن، سرکرده القاعده، را رسماً اعلام کرد. به گفته اوباما، بن‌لادن یک‌شنبه شب (۱۱ اردیبهشت، اول می) در یک عملیات اطلاعاتی بسیار حساس توسط نظامیان آمریکایی در پاکستان کشته شده است. این در حالی است که پیش از این در سال ۲۰۰۱ نیز منابع آمریکایی از کشته شدن بن‌لادن خبر داده بودند. از آنجایی که آمریکا هیچ عکس و فیلمی را تاکنون از این عملیات منتشر نکرده‌اند، به همین دلیل، بسیاری از کارشناسان این خبر را جعلی و حربه‌ای تبلیغاتی دانسته‌اند.

عبارت‌هایی که در دو متن مذکور با رنگ قرمز (بی.بی.سی) و آبی (پرس تی وی) مشخص شده‌اند، مراجعی هستند که گزاره‌ها و ادعاهای مطرح شده در خبر به گفته‌های آن‌ها استناد می‌شود. در واقع، هنگامی که در روایت یک خبر، به نظرات و گفته‌های مسئولانی اشاره می‌شود، میزان بی‌طرفی آن متن افزایش می‌یابد و آن شبکه خاص در معرض اتهام داشتن

دیدگاه جهت‌دار قرار نمی‌گیرد. هرچه تعداد مراجع مورد استناد خبر بیشتر باشد، به همان اندازه القای خشی‌بودن و بی‌طرفی رسانه بیشتر خواهد بود.

موضوع خشی‌بودن و بی‌طرفی رسانه‌ای با اصل کیفیت در نظریه گرایس ارتباط پیدا می‌کند. اصل کیفیت حکم می‌کند که در فرایند گفت‌وگو، از ارائه مطالبی که شواهد کافی درباره آن‌ها در اختیار نداریم، بپرهیزیم. انسان‌ها معمولاً هنگامی که شواهد مستقیمی از یک رویداد در اختیار ندارند، به نقل گفته‌ها و شنیده‌های دیگران می‌پردازند، و نقلی‌بودن مطالب خود را مورد تأکید قرار می‌دهند.

(۲) الف. علی از دانشگاه انصراف داده است؟

ب. من خودم از زبانش نشنیده‌ام، این‌طور می‌گویند...

در گفت‌وگوی (۲)، مشارک (ب) با تأکید بر نقلی‌بودن اطلاعات خود، عواقب احتمالی ناشی از کذب بودن خبر را از خود دور می‌کند. به عبارت دیگر، مشارک (ب) با گفتن "این‌طور می‌گویند..."، به‌طور تلویحی خود را ملزم به رعایت اصل کیفیت در اصول تعاون گرایس می‌داند، و آگاهی خود نسبت به آن را اعلام می‌دارد.

در خبر (۱) نیز ملاحظه می‌شود که هر دو خبرگزاری پرس‌تی‌وی و بی‌بی‌سی با نقل گفته‌های مسئولان آگاه و مقامات درگیر در مسئله ترور، عواقب احتمالی کذب بودن ادعاهای مقامات مذکور را که ممکن است به حیثیت رسانه لطمه بزند، از رسانه دور می‌کنند.

در جمع‌بندی تحلیل بازتاب خبر ترور دو خبرگزاری پرس‌تی‌وی و بی‌بی‌سی، می‌توان گفت که هر دو خبرگزاری با نقل قول از مقامات مختلف سیاسی- نظامی سعی دارند مستند بودن مطالب خود، و نیز سلب مسئولیت از کذب بودن محتوای خبر، را به نمایش بگذارند؛ به عبارت دیگر، معنای ضمنی استفاده از نقل قول در گفت‌وگو رسانه‌ای این است که خبرگزاری مربوطه خود را موظف به رعایت اصل کیفیت مبنی بر اظهار آنچه که واقعیت دارد، می‌داند و هر جا که این اصل در معرض خطر قرار گیرد، می‌توان با استفاده از نقل قول نسبت به صدق و کذب خبر سلب مسئولیت کرد.

۲.۴. اصل کمیت گرایس

برای یادآوری، اصل کمیت گرایس حکم می‌کند که مشارکان در یک رویداد گفت‌وگویی، اطلاعات را نه زیاد و نه کم بلکه در حد مورد نیاز ارائه دهند. در صورتی که این اصل به هنگام گفت‌وگو نادیده گرفته یا نقض شود، گفتار ادا شده دارای معنای تلویحی خواهد بود.

آنچه اصل گرایس در جریان تبادل اطلاعات ما را ملزم به رعایت آن می‌سازد، کمیت اطلاعات متناسب با اهداف فعلی گفت‌وگوست؛ بنابراین، باید توجه داشت که اصل کمیت گرایس دارای خوانش مطلق و ثابتی نیست. به عبارت دیگر، بسته به اهداف گفت‌وگو و بافت رویداد زبانی، انتظار مشارکان یا (در اطلاع‌رسانی رسانه‌ای) مخاطب از مقدار اطلاعات ارائه شده متفاوت خواهد بود؛ بنابراین، در تحلیل متون خبری این نکته را مد نظر قرار خواهیم داد.

در این اصل، ما جملات "معنا به مصداقی" (Extensional) و جملات "معنا به مفهومی" (Intentional) را به عنوان دو متغیر موجود در متن با هم مقایسه خواهیم کرد و به این موضوع می‌پردازیم که در کدام یک از این متون خبری اصل کمیت بهتر رعایت شده است. البته لازم به ذکر است که در این میان ما از نقشی که این متغیرها از جنبه گفتمانی اعمال می‌کنند، صرف نظر می‌کنیم؛ زیرا ما در آن بعد طرح مسئله‌ای نداریم. جملات معنابه مصداقی ارجاع به «شواهد مسلم» (Facts) دارند، درحالی‌که جملات معنا به مفهومی بیشتر برداشت نویسنده یا مؤسسه خبری را دربردارند. به این ترتیب، نسبت جملات مصداقی به کل جملات یک متن نشانگر گرایش به انتقال اطلاعات کامل و کمتر بودن این نسبت نشانگر گرایش به عدم رعایت این موضوع دارد. متن خبری (۲) به موضوع "آرامی‌های فرانسه" اشاره دارد که از وب‌گاه بی.بی.سی فارسی گرفته شده است:

خبر (۲): شیراک به دنبال آرام کردن آشوبگران پاریس

- چهارشنبه ۰۲ نوامبر ۲۰۰۵ - بی‌بی‌سی فارسی

یک هفته پس از آشوب‌های پاریس، ژاک شیراک رئیس جمهوری فرانسه در مورد "وضعیت خطرناک" موجود هشدار داد و خواستار آرامش در نواحی آشوب‌زده شد که عمدتاً در حومه پاریس قرار گرفته‌اند.

در طول شب گذشته دست‌کم ۱۵ اتومبیل در اولنه سوبوا در حومه شمال شرق پاریس به آتش کشیده شد و پلیس با شلیک گلوله‌های پلاستیکی به متفرق کردن آشوبگران پرداخت و ۳۴ نفر نیز دستگیر شدند. آشوب وقتی شروع شد که دو نوجوان از مهاجران شمال آفریقا دچار برق‌گرفتگی شدند و جان باختند. مردم محلی می‌گویند آن دو از دست پلیس می‌گریخته‌اند، گرچه مقامات منکر این موضوع شده‌اند. افراد معترض مأموران پلیس را متهم کرده‌اند که شامگاه یکشنبه به درون یک مسجد نیز گاز اشک‌آور شلیک کرده‌اند. پلیس این خبر را تکذیب کرده است. رئیس‌جمهور شیراک گفت:

قانون باید در فضای گفت‌وگو و احترام اعمال شود. نبود گفت‌وگو و افزایش رفتار مبتنی بر بی‌احترامی به قانون به وضعیت خطرناکی منجر خواهد شد.

نخست‌وزیر فرانسه و وزیر کشور، سفرهای خارجی خود را به تعویق انداخته‌اند تا برای آرام کردن اوضاع تلاش کنند. آن‌ها با خانواده‌های قربانیان و رهبران محلی و مقامات پلیس دیدار کرده‌اند تا تنش موجود را حل و فصل کنند. اما همزمان با گفت‌وگوهای آن دو خشونت‌های بیشتری اتفاق افتاد و به محله‌های دیگری از پاریس گسترش یافت. پلیس گفت که روز سه‌شنبه در ۹ شهرک فقیرنشین از منطقه سن‌دنی ۶۹ خودرو به آتش کشیده شد. طی آشوب‌های خیابانی جوانان معترض بار دیگر به سوی مأموران پلیس سنگ پرتاب کردند و چند ماشین را به آتش کشیدند. مأموران سعی کردند با پرتاب گاز اشک‌آور جوانان را متفرق کنند. این

ناآرامی‌ها در محلات شمال شرق پاریس روی داد؛ اما به گزارش پلیس محله کلیشی که در روزهای اخیر کانون اصلی آشوب بوده است، شبی نسبتاً آرام پشت سر گذاشت. پلیس تاکنون چندین جوان را دستگیر کرده است. مأموران پلیس از سوی مهاجران ساکن حومه و برخی از رسانه‌ها به اعمال خشونت متهم شده‌اند. خانواده دو جوان مقتول روز دوشنبه از دیدار با نیکولا سارکوزی، وزیر کشور فرانسه، خودداری ورزیدند. وزیر کشور اعتراض جوانان را "جنایت و ناامنی" خواند و اعلام کرد که مصمم به مبارزه قاطع با این گونه عملیات است.

فرانسه بزرگ‌ترین کشور مهاجران مسلمان در اروپا

در تمام روزهای گذشته ناآرامی‌ها در حومه شمال شرقی پاریس ادامه داشته است. نارضایتی جوانان بیکار که بدون امید و چشم‌انداز آینده در خیابان سرگردان هستند، زمینه مساعدی برای افزایش روحیه طغیان و شورش است. ناآرامی‌های اخیر پاریس بار دیگر نگاه ناظران را به منطقه‌ای بی‌نهایت حساس جلب کرده که در صورت بی‌توجهی می‌تواند کانون تنش‌های شدید و خطرناک باشد. در حومه‌های فقیرنشین پیرامون پاریس عمدتاً خانواده‌های مهاجران مسلمان و عرب تبار سکونت دارند که در شرایطی سخت و نابسامان زندگی می‌کنند. اغلب صاحب‌نظران عقیده دارند که مهاجران در جامعه فرانسه به‌خوبی جذب نشده‌اند. آن‌ها با خرده‌فرهنگ‌های بیگانه به فرانسه آمده و در انزوا باقی مانده‌اند. بسیاری از آن‌ها نظام سیاسی و حقوقی فرانسه را دشمن خود می‌دانند. در فرانسه اسلام دومین مذهب کشور به شمار می‌رود.

برخی آمار تخمینی

فرانسه ۵ میلیون نفر مسلمان دارد که غالب آن‌ها از کشورهای عرب شمال آفریقا هستند: ۳۵ درصد با اصالت الجزایری؛ ۲۵ درصد با اصالت مراکشی؛ ۱۰ درصد با اصالت تونسی. بیشتر این مهاجران در حومه‌های فقیرنشین شهرهای پاریس، لیل، لیون و مارسلی سکونت دارند. خبر (۳) نیز مربوط به ناآرامی‌های لندن است. این خبر از پایگاه بی‌بی‌سی فارسی گرفته شده است:

نخست‌وزیر بریتانیا: آرامش و امنیت را به شهرهای آشوب‌زده بازمی‌گردانیم

سه شنبه ۱۸ مرداد ۱۳۹۰ / ۹ اوت ۲۰۱۱، بی‌بی‌سی فارسی

کامرون گفته است اقدامات لازم برای بازگرداندن امنیت و آرامش به شهرها صورت خواهد گرفت. نخست‌وزیر بریتانیا از اقدامات جدی‌تر برای پایان دادن به ناآرامی‌های خیابانی در لندن و شهرهای دیگر این کشور سخن گفته است. صبح روز سه‌شنبه، ۱۸ مرداد (۹ اوت)، دیوید کامرون، نخست‌وزیر بریتانیا، پس از شرکت در جلسه کمیته امنیت ملی کشور - موسوم به کمیته کبرا - که به‌منظور بررسی حوادث اخیر تشکیل شده بود، گفت که دولت به اقدامات لازم برای خاتمه دادن به ناآرامی‌ها دست خواهد زد. آقای کامرون "صحنه‌های خشونت و غارت در خیابان‌های بریتانیا" را قبول‌ناپذیر توصیف کرد و گفت که از امروز، شانزده هزار مأمور پلیس مأموریت مقابله با ناآرامی‌ها و استقرار نظم در لندن را برعهده خواهند گرفت. وی گفت که برای این

منظور، تمامی مرخصی‌های افراد پلیس لغو شد و هزاران تن از مأموران از نقاط مختلف به لندن اعزام می‌شوند. نخست‌وزیر بریتانیا با یادآوری اینکه تاکنون چهارصد و پنجاه نفر در ارتباط با شرکت در ناآرامی‌ها بازداشت شده‌اند، هشدار داد که بازداشت شرکت‌کنندگان در ناآرامی‌های خیابانی ادامه می‌یابد و کسانی که مرتکب خشونت شده‌اند، تحت پیگرد قانونی قرار خواهند گرفت. درحالی‌که گزارش‌های خبری حاکی از آن است که بسیاری از کسانی که در آشوب‌های خیابانی و غارت فروشگاه‌ها شرکت داشتند، جوانان و نوجوانان بوده‌اند، آقای کامرون گفت: «کسانی که به سنی رسیده‌اند که می‌توانند دست به شورش و غارت بزنند، برای برخورد قانونی نیز بالغ هستند.» آقای کامرون همچنین گفت که به‌منظور رسیدگی به حوادث اخیر، تعطیلات تابستانی مجلس به‌مدت یک روز لغو می‌شود و وی برای ارائه گزارش مربوط به اقدامات دولت، در جلسه فوق‌العاده مجلس شرکت خواهد کرد. ناآرامی‌های لندن از شب شنبه و در پی تجمع گروهی از ساکنان محله تاتنهام در اعتراض به کشته شدن یک جوان سیاهپوست آغاز شد که حمله به پاسگاه پلیس و گسترش ناآرامی در این محله را در پی داشت و طی روزهای بعد، ناآرامی به چند محله دیگر لندن نیز سرایت کرد و با حمله به مأموران پلیس، به آتش کشیدن ساختمان‌ها، خودروهای پلیس و اتومبیل‌های شخصی و اتوبوس‌ها و غارت فروشگاه‌ها همراه بود. رسانه‌های بریتانیا از بروز ناآرامی در نقاط مختلف لندن در ساعات شب گذشته خبر داده و گفته‌اند که گروه‌هایی از جوانان تعدادی ساختمان و خودرو را به آتش کشیدند و با حمله به فروشگاه‌ها، آن‌ها را غارت کردند و مأموران پلیس را هدف بطری و وسایل آتش‌بازی قرار دادند. شب گذشته، پلیس لندن اعلام کرد که یک‌هزار و دویست مأمور دیگر را برای حفظ امنیت لندن در سطح شهر مستقر کرده و گفت که طی بیست و چهار ساعت آینده، بر شمار مأموران پلیس حفظ امنیت پایتخت افزوده خواهد شد. همزمان، گزارش شده است که چند شهر دیگر نیز دستخوش ناآرامی شده و از جمله گروهی از جوانان در بخشی از شهر برمینگام به حرکت در آمده‌اند و چند فروشگاه را در مرکز این شهر غارت کرده‌اند. از بروز ناآرامی در شهرهای بریستول و لیورپول نیز گزارش‌هایی در رسانه‌های بریتانیا انتشار یافته است. درحالی‌که به نظر نمی‌رسد که شورش‌های خیابانی با انگیزه‌های مشخص اجتماعی یا سیاسی صورت گرفته باشد، اما برخی از رسانه‌ها یادآور شده‌اند که کاهش هزینه‌های دولتی باعث ناخرسندی در میان طبقات کم‌درآمد شده است. چند ماه پیش، تظاهرات گسترده دانشجویان در اعتراض به افزایش شهریه دانشگاه‌ها در لندن برگزار شد که در چند مورد به خشونت کشیده شد.

هشدار جمهوری اسلامی

روز سه‌شنبه، اداره اطلاعات و مطبوعات وزارت امور خارجه اطلاعیه‌ای حاوی اظهارات رامین مهمانپرست، سخنگوی این وزارتخانه، را منتشر کرد که خواستار «خویشنداری پلیس انگلیس در برخورد با تظاهرکنندگان در منطقه تاتنهام» شده بود. بر اساس این اطلاعیه، آقای مهمانپرست از

دولت بریتانیا خواسته است "از هرگونه برخورد خشونت‌آمیز جلوگیری نماید و با انجام گفت‌وگو و بررسی خواست‌های تظاهرکنندگان، موجب بازگشت آرامش گردد". موارد متعددی از حمله و غارت فروشگاه‌ها در جریان آشوب‌های خیابانی گزارش شده است. وی همچنین، ابراز امیدواری کرده است که "نهادهای مستقل حقوق بشری در راستای رعایت آزادی‌های فردی و صیانت از حقوق شهروندی، با انجام تحقیقات لازم نسبت به کشته‌شدن این جوان سیاهپوست اقدام نمایند". اشاره سخنگوی وزارت خارجه به کشته‌شدن یک جوان سیاهپوست در محله تاتنهام لندن است که به گفته پلیس، هنگام دستگیری با تیراندازی مأموران کشته شد و باعث بروز اعتراضات منجر به شورش در این محله شد.

جدول ۱ اطلاعات کمی تحلیل متن

مؤلفه‌های گفتمانی	نآرامی‌های فرانسه	نآرامی‌های انگلیس
جملات مصداقی	۲۶	۱۴
کل جمله‌ها	۵۸	۶۶
درصد مصداقی به کل	۴۴/۸۲	۲۱/۲۱

با مقایسه دو خبر در ارتباط با حوادث تقریباً مشابه از یک پایگاه و تعیین نسبت جملات مصداقی آن‌ها به کل جملاتشان به نتایج جالب توجهی می‌رسیم. این نسبت در مورد اخبار فرانسه ۴۴/۸۲ درصد و در مورد اخبار انگلیس ۲۱/۲۱ درصد است.

به این ترتیب، این پایگاه در بازتاب اخبار فرانسه در تلاش بوده است تا بیشترین تعداد ممکن شواهد مسلم را منعکس نماید و بر عکس، در مورد حوادث مشابه در انگلیس بیش از آنکه شواهد مسلم را بیاورد، به تعبیر و تفسیر کنش‌های معترضان و سیاستمداران پرداخته است. با گذر از اینکه تلاش برای رعایت اصل گرایش در مورد فرانسه به تضعیف موقعیت دولت شیراک و عکس آن در مورد دولت کامرون می‌انجامد، این نسبت در چارچوب اصول گرایش به ما نشان می‌دهد که رعایت کمیت در یک نسبت ریاضی ممکن است که به تأثیرات نقشی متفاوتی در معنا بیانجامد و این یادآور اثر کیفی متغیرهای کمی است؛ زیرا در نهایت همان‌طور که گفته شد، برقراری ارتباط با توجه به اصول گرایش امری کیفی است.

۳.۴. اصل ارتباط گرایش

طبق اصل ارتباط از اصول چهارگانه گرایش، مشارکت کلامی مشارکان باید مرتبط با موضوع گفت‌وگو باشد و طرفین گفت‌وگو به‌طور پیش‌فرض یکدیگر را ملزم به رعایت این اصل می‌دانند. در صورتی که از این اصل در گفت‌وگو تخطی شود، از آنجا که مشارکان یکدیگر را عامل‌هایی متعهد به رعایت اصول تعاون می‌دانند، تلویحاتی به غیر از معنای صوری عبارات بیان‌شده استنباط خواهند کرد. متن خبری (۳) به موضوع "نفجار در پالایشگاه آبادان" اختصاص دارد که از شبکه بی‌بی‌سی گرفته شده است.

تحلیل این متن نشان می‌دهد که اصل ارتباط گرایش چگونه منجر به زایش تلویحات مورد نظر خبرگزاری خواهد شد.

خبر (۳)

انفجار در پالایشگاه آبادان به‌هنگام حضور احمدی‌نژاد (بی‌بی‌سی فارسی) [۳]

سه شنبه ۰۳ خرداد ۱۳۹۰ / ۲۴ مه ۲۰۱۱ -

۱. هنگام برگزاری مراسم افتتاح طرح بنزین‌سازی در پالایشگاه آبادان توسط محمود احمدی نژاد، رئیس جمهوری ایران، انفجاری
۲. در پالایشگاه روی داده که به آتش‌سوزی، پخش گازهای سمی و کشته و زخمی شدن تعدادی از کارکنان منجر شده است.
۳. آمار کشته‌ها و زخمی‌ها هنوز مشخص نیست و آمارهای متفاوتی در این زمینه منتشر شده است.
۴. خبرگزاری مهر از ۲۰ مجروح و دو نفر کشته‌خبر داده اما خبرگزاری فارس تعداد کشته‌ها را یک نفر و تعداد زخمی‌ها را
۵. ۱۷ نفر گزارش کرده است و خبرگزاری دانشجویان ایران نیز نوشته که در این حادثه یک نفر کشته و ۲۴ نفر مجروح شده‌اند
۶. که حال یکی از مجروحان وخیم است.
۷. بعد از وقوع انفجار کسانی که در مراسم افتتاح طرح بنزین‌سازی در پالایشگاه آبادان حاضر بودند بلافاصله این مراسم را ترک
۸. کرده‌اند.
۹. بنا بر گزارش خبرگزاری فارس، دود غلیظی فضای آبادان را فرا گرفته است، و به گزارش خبرگزاری مهر، احتمال انفجار مجدد
۱۰. نیز در این تاسیسات وجود دارد.
۱۱. آقای احمدی نژاد بعد از این حادثه از آبادان به تهران برگشته و دستور داده یک هواپیما از تهران برای انتقال مجروحان و
۱۲. حادثه دیدگان به آبادان اعزام شود.
۱۳. دلیل انفجار روشن نیست اما خبرگزاری مهر نوشته که نشت گاز از یکی از واحدهای پالایشگاه عامل انفجار و آتش‌سوزی و

۱۴. گسترش گازهای سمی بوده که چند نفر از کارکنان و حاضران در پالایشگاه را مسموم کرده است.
۱۵. این خبرگزاری نوشته که در این حادثه، به آقای احمدی نژاد و همراهان و گزارشگران خبری که او را همراهی می کردند
۱۶. آسیبی نرسیده است.
۱۷. همزمان با انتشار خبر انفجار، حمیدرضا کاتوزیان رئیس کمیسیون انرژی مجلس، به خبرنگاران گفته که "کارشناسان قبلاً
۱۸. درباره پالایشگاه آبادان هشدار داده بودند و این اتفاق خرابکاری نبوده است".
۱۹. به گفته آقای کاتوزیان، "مشکل پالایشگاه آبادان فنی بوده و کارشناسان هشدار داده بودند که پالایشگاه آبادان آمادگی افتتاح
۲۰. ندارد".
۲۱. به گزارش خبرگزاری دانشجویان ایران، آقای احمدی نژاد بعد از این حادثه در جمع کارکنان پالایشگاه گفته که "ایران آمادگی
۲۲. دارد صنعت تمام کشورهای اسلامی و صنعت نفت کشورهای تولیدکننده نفت را نوسازی کند".
۲۳. ایران بعد از گسترش تحریم های بین المللی و احتمال بروز مشکل در واردات بنزین، در سال گذشته خورشیدی برنامه ای را
۲۴. برای تولید بنزین در پتروشیمی ها به اجرا گذاشت و بعد از آن نیز سعی کرد تا طرح توسعه تولید بنزین در پالایشگاه ها را با
۲۵. سرعت بیشتری دنبال کند.
۲۶. طرح توسعه پالایشگاه آبادان نیز از جمله طرح های افزایش تولید بنزین در داخل است که بنا بر گزارش های وزارت نفت ۸۲۰
۲۷. میلیون دلار در این طرح سرمایه گذاری شده و قرار بود با اجرای آن، چهار میلیون و ۶۰۰ هزار لیتر تولید شود.
۲۸. بنا بر گزارش های رسمی، پالایشگاه آبادان حدود هشت میلیون لیتر بنزین تولید می کند و قرار بود با بهره برداری از طرح
۲۹. توسعه این پالایشگاه، تولید بنزین به ۱۲ میلیون لیتر در روز برسد.
۳۰. آنطور که مقامات وزارت نفت پیشتر اعلام کرده بودند، شرکت های داخلی، ساخت و اجرای این پروژه را بر عهده داشته اند و

۳۱. این تاسیسات "با استفاده از تکنولوژی های جدید و پیشرفته جهانی و متناسب با استانداردهای معتبر دنیا ساخته شده است.

همان طور که از عنوان خبر (۳) برمی آید، موضوع خبر در مورد انفجار در پالایشگاه آبادان است. متن خبر (۳) را در حالت کلی می توان به دو بخش تقسیم کرد: بخش اول (از سطور ۲۲-۱) که به رویداد و دلایل آن می پردازد و بخش دوم (از سطور ۳۱-۲۳) که خبر را در بافتی کلان تر قرار داده و نقش جهت دهی به دیدگاه مخاطب را ایفا می کند. در بخش اول روایت خبر از رویداد انفجار شروع شده، سپس به ذکر آمارهای متفاوت مجروحان و کشته های انفجار پرداخته و در نهایت، دلیل انفجار را بررسی می کند. دلیل برجسته ای که برای انفجار در این خبر طرح شده، عدم آمادگی پالایشگاه برای بهره برداری بوده که از زبان آقای کاتوزیان نقل شده است. فارغ از اینکه دلیل انفجار چه چیزی معرفی شده، متن خبر تا سطر شماره ۲۲ دارای انسجام است. انسجام مورد نظر در سطور ۲۲-۱، خود را در قالب ارتباط و پیوستگی مطالب این بخش نشان می دهد. به عبارت دیگر، مخاطب مطالب این بخش را پیوسته و مرتبط به هم می یابد.

ساختار بخش دوم نیز صرف نظر از ارتباط آن با بخش قبلی خبر، از انسجام و پیوستگی درونی برخوردار است. به این ترتیب که در بخش دوم (سطور ۳۱-۲۳)، برنامه تولید بنزین در پالایشگاه ها، در ارتباط با تحریم های بین المللی ضد ایران مطرح شده و به کیفیت ساخت آن ها نیز اشاره شده است. اما به نظر می رسد که (سطور ۲۲-۲۱)، بدون پیوستگی معنایی با متن قبل و بعد از خود است؛ در واقع، بعد از اینکه روایت رویداد و دلایل آن پایان می یابد، مخاطب با (سطور ۲۲-۲۱)، مواجه می شود که به نقل از آقای احمدی نژاد گفته شده: «ایران آمادگی دارد صنعت تمام کشورهای اسلامی و صنعت نفت کشورهای تولیدکننده نفت را نوسازی کند».

در نحوه مواجهه با (سطور ۲۲-۲۱)، می توان دو حالت را متصور شد: یک حالت اینکه این گزیده از گفته های آقای احمدی نژاد، به صورت تصادفی انتخاب شده و قصد خاصی از نقل آن در کار نبوده است. حالت دوم، خبرگزاری عمداً این نقل قول را در متن خبر گنجانده و از ذکر آن هدفی داشته است. بی شک حالت اول، از یک رسانه حرفه ای با هفتاد سال سابقه خبررسانی بعید به نظر می رسد. به علاوه، طبق اصل ارتباط گرایش که با این موضوع مرتبط می شود، مشارکان در رویداد زبانی ملزم به حفظ ارتباط مطالب و پیوستگی میان آن ها هستند. بنابراین، معنامندی (سطور ۲۲-۲۱)، در درک معنای جمله به صورت حاصل جمع معانی واژه های آن نیست بلکه متکی به تلویحی است که بنا به اصل ارتباط گرایش استنباط می شود (سطور ۲۲-۲۱). سخنان آقای احمدی نژاد را در بافتی روایت می کند که رویداد انفجار در پالایشگاه عرضه شده و دلیل انفجار ناشی از مشکلات فنی آن دانسته شده است. در اینجا است که جمله آقای احمدی نژاد متناقض جلوه می کند و رسانه تلویحاً می خواهد القاء کند: کشوری که در بهره برداری موفق یک

پالایشگاه ساخت داخل دچار مشکل می‌شود، چگونه می‌تواند به نوسازی صنعت نفت کشورهای دیگر پردازد؟

بنابراین، ملاحظه می‌شود که بی‌بی‌سی با تخطی از اصل ارتباط گرایس، تلویح موردنظر خود را در ذهن مخاطب ایجاد می‌کند. این راهبرد، ابزاری حرفه‌ای در اختیار رسانه‌های حرفه‌ای است تا با اجتناب از ذکر صریح دیدگاه خود، هم جانب بی‌طرفی را نگاه داشته باشند، و هم به هدف خود، یعنی القای معنای موردنظر، رسیده باشند.

۴.۴. اصل شیوه گرایس

یکی از زیراصول اصلی شیوه، پرهیز از ابهام‌گویی در گفتار و تبادل کلام است. در متون خبری حوزه‌ای که اصل شیوه مصداق بیشتری می‌تواند پیدا کند، سرخط اخبار است (Mustafa, 2010). سرخط خبر، اولین بخش از یک خبر است که با مخاطب ارتباط برقرار می‌کند و نمایی کلی از موضوع و محتوای خبر ترسیم می‌کند. به منظور نشان‌دادن چگونگی کارکرد اصل شیوه گرایس در سرخط‌های خبر، متن خبری (۴) تحلیل می‌گردد که از پایگاه خبری آفتاب برگرفته شده است:

خبر (۴)

وعدۀ افشاجری جدید احمدی‌نژاد بعد از انفجار پالایشگاه آبادان [۲]

پایگاه خبری آفتاب، ۳ خرداد ۱۳۹۰، ساعت ۱۵:۵۲

احمدی‌نژاد، رئیس‌جمهور آمریکا را یک عروسک خواند و گفت که اصل بازی‌گردانان پشت صحنه هستند و ما آن‌ها را می‌شناسیم و به وقتش به ملت‌ها معرفی خواهیم کرد.

آفتاب: در حین افتتاح توسط احمدی‌نژاد انفجاری رخ داد که بیش از ۲۰ کشته و زخمی داشته است. محمود احمدی‌نژاد پیش از ظهر امروز (سه‌شنبه) پس از افتتاح فاز سوم پالایشگاه آبادان طی سخنانی آبادان را [مهد] شجاعت و عزت دانست و گفت: امروز کشور با شتاب روزافزون در حال پیشرفت است و کارهایی که روزی آرزوهای دست‌نیافتنی بود، امروز با اتکا بر همت، اندیشه و ایمان فرزندان غیور ملت در صنعت نفت یکی پس از دیگری به بهره‌برداری می‌رسد.

وی ادامه داد: دشمنان ما قبل از انقلاب به نوعی و در طول این ۳۲ سال به نوعی دیگر همه همت خود را متمرکز کرده بودند تا کارشناسان، کارگران و مدیران صنعت نفت در پیچ‌وخم این صنعت مسلط نشوند و در دوره‌ای حتی با اثرگذاری بر ذهن برنامه‌ریزان کشور آن‌ها را از حرکت در جهت توسعه پالایشگاه‌ها و تولید فرآورده‌های نفتی منحرف کردند؛ درحالی‌که امروز در صنعت نفت شاهد پیشرفت‌های روزافزون هستیم.

احمدی‌نژاد با بیان اینکه خداوند را سپاسگذاریم که کارشناسان، کارگران و مدیران صنعت نفت همه سختی‌ها و بداخلاقی‌ها را پشت سر گذاشتند و امروز به لطف خدا و همراهی ملت بزرگ ایران همه نیازهای خود را در داخل کشور تولید می‌کنیم، اظهار داشت: از همه متولیان

صنعت نفت تشکر می‌کنم و امیدوارم برنامه‌هایی که در صنعت نفت پیش‌بینی شده، زودتر از زمان مقرر و با هزینه کمتر به بهره‌برداری برسد؛ توان و استعداد ایرانی این آرزوی ما را محقق خواهد کرد.

احمدی‌نژاد در ادامه سخنان خود به دوران دفاع مقدس اشاره کرد و تأکید کرد: امروز سالروز آزادسازی خرمشهر است. آن روزی که تا ابد برای ملت ایران و همه موحدان و آزادی‌طلبان باقی خواهد ماند.

وی سالروز آزادی خرمشهر را نقطه عطفی دانست که همه طراحی‌های استکبار برای شکستن ملت ایران و متوقف کردن انقلاب عظیم اسلامی را در هم شکسته و روند حرکت عمومی جهان که به سمت تثبیت سلطه با سیطره فرعونیان بود، به نفع مستضعفان و یگانه‌پرستی و عدالت تغییر داد.

احمدی‌نژاد ادامه داد: قبل از پیروزی انقلاب سلطه‌گران با تقسیم کار و زدن نقاب‌های گوناگون، اما با یک هویت، حقیقت و هدف‌گیری به دنبال درهم شکستن انسانیت انسان‌ها و سیطره درازمدت بر همه جهان بودند و تقریباً همه ملزومات را فراهم و سازوکارهای مهم را در جهان مستقر کرده بودند و همه جریانات آزادی‌خواه دنیا را یا منحرف یا سرکوب کرده بودند و در همان سال ۵۶، رئیس‌جمهور آمریکا اعلام کرد بر همه جهان مسلط هستیم و ایران نقطه کانونی ما در خاورمیانه و نقطه امن ماست؛ زیرا تصور می‌کردند تمام خیزش‌های جهان را سرکوب کرده‌اند و هیچ انگیزه‌ای برای قیام و دفاع از توحید نمانده است؛ تا اینکه امام آمد و با اتکا به خدای متعال و ذخیره عظیم فرهنگی و تمدن ملت ایران و بهره‌گیری از فرهنگ اسلام ناب فریاد ایستادگی و انقلاب را سر داد که لبیک و حرکت ملت ایران خواب مستکبران را آشفته و همه طراحی‌ها برای سیطره ۳۰۰ ساله بر جهان را در هم شکست.

احمدی‌نژاد انقلاب اسلامی ایران را همانند انفجار نور در شب ظلمانی توصیف کرد و یادآور شد: با انقلاب اسلامی ایران دل‌های مستضعفان شاد و چشم‌شان باز شد و از سال ۵۷ و ۵۹ شاهد بودیم چه حوادثی در ایران گذشت. همه نفاق و سرانگشتان استکبار به کار افتادند تا حرکت ملت ایران را متوقف کنند، اما یکی پس از دیگری با شکست مواجه شدند.

وی با اشاره به تحمیل هشت سال جنگ توسط استکبار به ملت ایران، اظهار داشت: با تحمیل هشت سال دفاع مقدس یک عنصر سرسپرده و جانی را تجهیز و کمک مالی و فنی کردند و سگ‌های وحشی را با آرزوی فتح کشورمان به جان ملت ایران انداختند و با اشغال بخشی از خوزستان، ایلام و کرمانشاه تا نزدیک یک سال امیدوار بودند تا اینکه حصر آبادان شکسته شد و پس از آن شاهد فتح‌های پی‌درپی ملت ایران بودیم.

احمدی‌نژاد در هم شکسته شدن حصر آبادان را سرآغاز تحول در جبهه نبرد دانست و ابراز داشت: اگر ایستادگی کارگران صنعت نفت، مردم آبادان و خوزستان نبود، قطعاً امروز در عالم اثری از انسانیت و ارزش‌های انسانی باقی نمی‌ماند.

احمدی نژاد افزود: از آزادسازی خرمشهر تا امروز دشمنان در حال عقب‌نشینی و انقلاب عظیم اسلامی در حال پیشروی است.

وی در بخش دیگری از سخنان خود به تحولات منطقه اشاره کرد و خطاب به برخی دولت‌های منطقه تأکید کرد: همه باید حواسشان باشد، زیرا ملت‌ها کسانی که به کرات یک اشتباه را مرتکب می‌شوند، نخواهند بخشید. آمریکا دوست مطمئنی نیست. ما از برنامه‌های آمریکا اطلاع دقیقی داریم که در صدد است پس از استفاده از دولت‌های منطقه برای پیشبرد اهداف خود آن‌ها را کنار خواهد زد.

احمدی نژاد ادامه داد: ما خبر داریم که آمریکایی‌ها برای تمام کشورهای عربی نقشه کشیده‌اند؛ بنابراین، به همه هشدار می‌دهیم کسی فریب نخورد؛ چرا که آمریکا دوست نیست. وی با بیان اینکه دولت‌های منطقه توجه کنند که به دست آن‌ها نقشه آمریکا پیاده نشود، خطاب به آن‌ها تصریح کرد: با ملت‌هایتان کنار آمده و حقوق آن‌ها را بپردازید.

احمدی نژاد با بیان اینکه به لطف خدا نظام سلطه در حال اضمحلال است، تأکید کرد: ان‌شاءالله ملت‌های منطقه و جهان در آینده‌ای نزدیک همان‌طور که سقوط امپراتوری مارکسیسم را به چشم خود دیده‌اند نیز سقوط امپراتوری سرمایه‌داری را هم به چشم خود خواهند دید. احمدی نژاد با اشاره به نقشه آمریکایی‌ها در ارائه وام به برخی کشورها، نسبت به این موضوع هشدار داد و گفت: اینکه به ملت‌ها با شرط سیاسی می‌خواهند وام بدهند، غیر از ترجمه جدید حرف دوران استعمار نیست.

وی خطاب به دولت‌های آفریقا، منطقه و همه جهان اظهار داشت: ما اعلام آمادگی می‌کنیم اگر آمریکا و دوستانش می‌خواهند با شرط‌های سیاسی به ملت‌ها کمک کنند، ملت ایران آماده است همه دستاوردهای علمی، کشاورزی، فناوری و صنعتی خود را بدون کوچک‌ترین درخواست سیاسی در اختیار ملت‌ها قرار دهند.

رئیس‌جمهور ادامه داد: آماده‌ایم صنعت تمام کشورهای اسلامی و صنعت نفت تمام کشورهای تولیدکننده نفت را نوسازی و در صنعت سد، آب، خودرو و صنایع گوناگون در کنار آن‌ها باشیم.

احمدی نژاد با بیان اینکه اگر آن‌ها (غربی‌ها) با تحمیلات سیاسی وام می‌دهند، ملت ایران این کار را با دوستی انجام می‌دهد، گفت: آینده جهان از آن صالحان و مؤمنان خواهد بود.

وی در بخش دیگری از سخنان خود به سخنان چند شب پیش او با اشاره داشت و مواضع او را همچون مواضع یک امپراتور که جهان تحت سلطه اوست، دانست و اظهار داشت: ملت‌ها بدانند دوران نمایش‌نامه جدید آمریکایی‌ها هم طولانی نخواهد بود و همه ملت‌ها خواهند دید که این طراحی سلطه‌گران در هم خواهد شکست.

احمدی نژاد در خصوص مباحث فلسطین و برنامه‌های مستکبران نیز تصریح کرد: از مدت‌ها پیش دنبال درست کردن دو دولت، یک دولت مردم فلسطین و یک دولت اشغالگران هستند و

امروز آرزو دارند ملت‌ها اجازه دهند رژیم صهیونیستی در منطقه به رسمیت شناخته شود. اما چه طور می‌خواهند این آرزو را به ملت‌ها بفروشند.

وی افزود: دنیا بیدار است و این‌ها که در سرزمین فلسطین حکومت تشکیل داده‌اند، عروسک هستند، حتی رئیس‌جمهور آمریکا نیز یک عروسک بیشتر نیست؛ زیرا اصل بازی‌گردانان پشت صحنه هستند و ما آن‌ها را می‌شناسیم و به وقتش به ملت‌ها معرفی خواهیم کرد.

احمدی‌نژاد تعیین تکلیف رئیس‌جمهوری آمریکا برای ملت‌های منطقه را یک خیال باطل دانست و خطاب به او اظهار داشت: تو یک مهره‌ای هستی که به تو مأموریت داده‌اند آمریکا و رژیم صهیونیستی را نجات‌دهی و البته نخواهی توانست و بنده یقین دارم با ایستادگی ملت ایران این آقایی که با فریب‌کاری آمده است، ذلت‌بارتر و بدبخت‌تر از نفر قبلی صحنه سیاسی را ترک خواهد کرد.

سرخط خبر (۴) خبر از "افشاگری جدید احمدی‌نژاد بعد از انفجار پالایشگاه آبادان" می‌دهد. چینش واژگان در این سرخط، از مخاطب دعوت می‌کند تا افشاگری احمدی‌نژاد را با انفجار پالایشگاه آبادان مرتبط سازد. به عبارت دیگر، معنای بارز سرخط این است که افشاگری آقای احمدی‌نژاد در رابطه با انفجار پالایشگاه آبادان است. این خوانش از جنبه دیگری نیز بسیار محتمل است: آقای احمدی‌نژاد بارها در مسائل مختلف کشور دست به افشاگری زده که نمونه بارز آن افشاگری‌هایی است که در مناظره انتخاباتی سال ۸۸ در مورد برخی چهره‌های نظام مطرح کرد. همچنین حوزه معنایی واژه "افشاگری"، مسائل داخلی کشور را شامل می‌شود. با این توصیف می‌توان دریافت که افشاگری بعد از انفجار پالایشگاه آبادان، اولاً مربوط به مسائل داخلی است و ثانیاً احتمالاً با انفجار پالایشگاه مرتبط است.

اما با رجوع به متن خبر، مخاطب درمی‌یابد که انتظارش خلاف واقع بوده است. در واقع، آنچه آقای احمدی‌نژاد ندای افشاگری را می‌دهد، بازیگردانان پشت صحنه دولت آمریکا هستند که باراک اوباما عروسک آن‌ها محسوب می‌شود. گرچه انتظار مخاطب از سرخط خبر با آنچه در متن خبر آمده است، همسو نیست، اما در عین حال، نمی‌توان نویسنده خبر را متهم به این کرد که سرخطش با محتوای خبرش همخوانی ندارد. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که تیتراژ خبر دارای ابهام بوده است.

وجود ابهام در سرخط خبر را می‌توان تخطی از اصل شیوه گرایش تلقی کرد. از آنجاکه سرخط یک خبر، نخستین بخش از یک مقاله یا خبر است که با مخاطب ارتباط برقرار می‌کند، به نظر باید اطلاعات را به صورت روشن، واضح و مختصر ارائه دهد و از ابهام بپرهیزد. حال که این تخطی از اصل شیوه گرایش صورت گرفته است، معنای تلویحی آن چه می‌تواند باشد؟ به عبارت دیگر، ابهام به کاررفته در سرخط خبر چه تلویح و معانی ضمنی را می‌تواند به دنبال داشته باشد؟ آیا نویسنده مقاله نمی‌توانسته دست‌کم به جای "انفجار پالایشگاه آبادان" از عبارت

مثبت تر "افتتاح پالایشگاه" استفاده کند؟ چه عاملی باعث شده که نویسنده خبر، به جای "افتتاح پالایشگاه"، "انفجار پالایشگاه" را نقطه ارجاع خود قرار دهد؟

به نظر می‌رسد انتخاب عبارت "انفجار پالایشگاه" با ابهام معنایی کل سرخط خبر در ارتباط باشد. به عبارت دیگر، القای منفی عبارت "انفجار پالایشگاه"، خوانش معنایی منفی از واژه "افشاگری" را تقویت می‌کند. به عبارت دیگر مخاطب چنین تعبیر می‌کند که انفجار پالایشگاه بر اثر خرابکاری برنامه‌ریزی شده‌ای صورت گرفته و آقای احمدی‌نژاد قصد دارد به افشای این مطلب بپردازد. این تعبیر در سرخط محتمل "وعده افشاگری جدید احمدی‌نژاد بعد از افتتاح پالایشگاه آبادان" چندان قوی نیست.

با توجه به این مطالب می‌توان نتیجه گرفت، وجود ابهام در سرخط به صورت تعمدی صورت گرفته تا در برخورد اول به تلویح، چهره‌ای چالشی از رئیس‌جمهور ارائه دهد و فضای سیاسی کشور را ملتهب نشان دهد. این ابهام در سرخط و ارائه چهره‌ای چالشی از رئیس‌جمهور، در مراجعه مخاطب به متن خبر از بین می‌رود. بخش اعظم متن خبر به سخنان آقای احمدی‌نژاد می‌پردازد و صحبت‌های وی را به صورت غیرچالشی و در قالب روایتی خنثی ارائه می‌دهد، و بدین وسیله اتهام احتمالی چالشی نشان دادن فضای کشور را از خود دور می‌کند.

نتیجه‌گیری

در این مطالعه، به معرفی اصول تعاون گرایس پرداخته شد و قابلیت طرح هریک از این اصول در نمونه‌ای از گزیده خبرهای شبکه‌های مختلف بررسی شد. اصل کیفیت گرایس که دغدغه "ارائه اطلاعات صحیح و غیرکذب" را دارد، با اصل صداقت رسانه‌ای ارتباط پیدا می‌کند و استفاده از نقل قول و ارجاع به مقامات آگاه، نقش اصل کیفیت در گفتمان خبری را برجسته می‌کند.

در تحلیل اصل کمیت نیز ملاحظه شد که عدم رعایت میزان اطلاع‌دهی مورد انتظار در متون خبری، می‌تواند اصل بی‌طرفی از اصول رسانه را خدشه‌دار سازد. ارتباط اصل کمیت گرایس با اصل بی‌طرفی رسانه‌ای این‌گونه برقرار می‌شود که در گزارش خبری مخاطب انتظار دارد، تا آنجا که ممکن است جوانب مختلف خبر با ارائه شواهد مسلم از یک‌سو و تعبیرها و تفسیرها از سوی دیگر و با نسبتی متناسب با یکدیگر ارائه شوند.

همان‌طور که ملاحظه شد، اصل ارتباط نیز می‌تواند در سازمان‌دهی متن خبر استفاده گردد و نگارنده خبر با گنجانیدن مطلبی به ظاهر غیرمرتبط، تلویحات خاصی را به مخاطب القا کند.

کاربرد اصل شیوه گرایس نیز به نظر می‌رسد در نوشتن سرخط خبر بیشتر است. سرخط‌های مبهم معمولاً با مقاصد تخریب‌رقیبان خود، از اصل شیوه گرایس تخطی می‌کنند.

در جمع‌بندی و در پاسخ به سؤال اول این پژوهش، چنین برمی‌آید که می‌توان از اصول چهارگانه گرایس در تحلیل نظام‌مند متون خبری و نیز در سازمان‌دهی متون خبری بهره برد. در پاسخ به سؤال دوم پژوهش، تحلیل‌های ارائه‌شده در این بررسی نشان می‌دهند که هریک از

چهار اصل گرایس در گفتمان خبری ایفای نقش می‌کنند. اینکه کدام اصل نقش عمده‌ای را در این راستا ایفا می‌کند، نیاز به تحلیل‌های جزئی‌تر و بیشتری دارد که خارج از حوصله این بحث قرار می‌گیرد. نکته دیگری که باید یادآور شد، لزوم دوری از تفسیر مانعة‌الجمع اصول گرایس است؛ بدین معنا که تخطی از اصل کیفیت گرایس همزمان می‌تواند تخطی از اصل ارتباط نیز تلقی شود؛ برای مثال، در بررسی اصل شیوه ملاحظه شد که سرخط خبر دارای ابهام است و از اصل شیوه تخطی شده است. در عین حال، می‌توان گفت که سرخط خبر ارتباط چندانی با قسمت عمده متن خبر ندارد و این به منزله تخطی از اصل ارتباط است.

پی‌نوشت‌ها

<http://www.aftabnews.ir/vdcawen6u49num1.k5k4.html>
<http://www.aftabnews.ir/vdcevf8z7jh8woi.b9bj.html>
http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2011/05/110524_ka_abadan_refinery_fire.shtml
http://www.bbc.co.uk/persian/mobile/world/2011/05/110515_124_saudi_attack.shtml
http://www.bbc.co.uk/persian/mobile/world/2011/05/110521_126_syria_friday_prayer_protest_killings.shtml
<http://edition.presstv.ir/detail/fa/180193.html>
http://www.irinn.ir/web/guest/home;jsessionid=49F2721591F83566FF2031FD46AB7FD5.portal1?p_p_id=101_INSTANCE_PPLi&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&p_p_col_id=tabportlet_INSTANCE_XPYF_column_1&p_p_col_count=5&_101_INSTANCE_PPLi_struts_action=%2Ftagged_content%2Fview_content&_101_INSTANCE_PPLi_redirect=%2Fweb%2Fguest%2Fhome&_101_INSTANCE_PPLi_assetId=202047

منابع

Austin, J.L. *How to Do Things With Words*, Oxford: Clarendon Press, 1962.
 Brown G. and G. Yule. *Discourse Analysis*, Cambridge: Cambridge University Press, 1983.
 Davies, Bethan. *Grice's Cooperative Principle: Getting The Meaning Across*, Leeds Working Papers in Linguistics and Phonetics, leeds.ac.uk. 2000.
 Grice Paul. *Utterer's meaning, sentence meaning and word meaning*, Foundations of Language 4, 1968.
 Grice Paul. *Logic and Conversation In Cole, P. and Morgan, J. L. (Ed.). Syntax and Semantics, Vol, 3: Speech Acts*, New York: Academic Press, 1975.
 Grice, Paul. *Studies in the Way of Words*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1989.
 Mustafa, M. Sh. "The interpretation of implicature: A comparative study between implicature in linguistics and journalism", *Journal of Language Teaching and Research*, No 1. 2010
 Searle, J.R. *Speech Acts*, London: Cambridge University Press, 1969.
 Yule G. *Pragmatics*, Oxford University Press, 2000.
 Kent Bach, MIT Encyclopedia of the Cognitive Sciences: "Grice".